

LA TRANSICIÓ AL MÓN DELS ADULTS COM A OBJECTE D'ESTUDI

Joaquim Casal i Bataller
(*Universitat Autònoma de Barcelona*)

Als anys seixanta, mentre els sociòlegs europeus s'escarrassen escrivint sobre la vida i miracles dels joves, a Espanya el tema no mereix cap espai editorial propi rellevant: o no hi ha qüestions, o no hi ha «sociòlegs», o no hi ha condicions per a la concreció d'unes i altres. Sigui com sigui, la pobresa —en termes quantitativs— és absoluta. D'aquesta dècada només es disposa d'una quinzena de referències bibliogràfiques d'autors espanyols, de les quals cinc pertanyen a revistes del ram acadèmic, dues són mimeografiades i només vuit han aconseguit lloc com a llibre editat. Durant aquests anys, la reflexió sobre la qüestió juvenil és article d'importació: Goldmann, Watts, Marcuse i tants d'altres són traduïts i es converteixen en lectura d'obligat compliment en sectors progressistes de l'estudiantat universitari.

Als anys vuitanta el panorama de la literatura sobre joventut a Espanya ha variat sensiblement:¹ més de vuitanta referències bibliogràfiques d'autors espanyols corresponents al període 1980-1984, de les quals gairebé la meitat són llibres publicats. Val a dir, doncs, que en els darrers anys hem emulat potser els estàndards europeus pel que fa a reflexions i estudis sobre la joventut. D'aquests treballs, almenys disset fan referència explícita a la joventut catalana (estudis d'àmbit local o més general). El plec de circumstàncies que han contribuït a definir la joventut com a objecte d'estudi o reflexió en el nostre país és d'allò més heterogeni i no és pas aquí

1. J. Casal, *Els estudis sobre joventut a Espanya. 1960-83*. Esade-Barcelona, 1984.

el lloc per a explicitar-ho. El cert és que a meitat dels vuitanta tenim al davant un sector de població entorn del qual la societat es planteja més d'un interrogant i formula més d'un problema.

L'inici d'aquest temps de recerca és tanmateix descoratjador davant una herència tan migrada: el pa de cada dia és l'absència de les més elementals dades estadístiques sobre la població juvenil (predominen els àmbits sense gens d'informació i allà on es poden localitzar algunes dades predomina la dispersió de criteris estadístics). En segon lloc, molts dels esquemes i marcs teòrics de referència elaborats i apresos durant els seixanta es col·loquen en posició de fora de joc poc després de caure esmicolat el model de desenvolupament a meitat dels setanta. En tercer lloc, el monopoli que a la pràctica va exercir l'Església catòlica durant tants d'anys en l'acció juvenil contribuï a centrar la qüestió en termes d'allò que els jerarques de l'Església anomenen «pastoral juvenil». En quart lloc, el monopoli que va exercir l'Estat franquista des de Madrid en política juvenil es convertí en la negació d'ella mateixa.

Així, doncs, quan entrem als vuitanta el desori en la qüestió juvenil és d'allò més gran. En el camp econòmic-social, l'atur de primera ocupació es va centralitzant com a problema, i la necessitat d'arbitrar polítiques laborals i de lligam entre l'escola i el treball per a la inserció professional dels joves passa a ocupar lloc preferencial. En el camp cívico-urbà, l'extensió de conductes asocials entre no pocs sectors de la població juvenil fa que temes referents a la drogaaddicció i la delinqüència juvenil (prevenció i tractament) mereixin també lloc de preferència. En el camp polític-administratiu, els canvis també són rellevants; la democratització de l'Estat (i en particular la transferència de competències sobre política juvenil a Catalunya i la constitució d'Àrees de Joventut en els municipis grans) permet obrir camps d'intervenció en política juvenil per primera vegada.

L'absència de tradició en política juvenil institucional és, però, un fort obstacle per a arbitrar plans articulats o altres serveis per a la joventut (deficient xarxa de serveis, deficient dotació, etc.). Al costat d'aquesta manca de tradició cal adjuntar la manca de vinculació a països veïns, el buit total de dades mínimes i bàsiques sobre la població de referència i un cert desconcert davant noves actituds, sobretot en relació als «models» de joves anteriors a la crisi econòmica.

Tot aquest munt de circumstàncies que defineixen una situació de mancança és el que ha contribuït i potenciat un plec d'estudis, de desigual àmbit i interès, sobre la joventut catalana. Per a alguns, l'explicació de l'aparició d'aquests estudis cal fer-la en termes de justificació del poder polític i de manipulació de la població juvenil; amb les següents paraules s'expressen S. Cardús i J. Estruch: «Sovint les monografies s'han fet fins ara,

per dir-ho sense embuts, per tal de justificar els poders locals..., de justificar l'existència d'una regidoria, d'un consell de joventut determinat, etc. Els estudis fets en aquestes condicions estan destinats a ser utilitzats com a armes en les lluites polítiques de partits i de tendències.»² D'altres creuen —creiem— tot el contrari: l'aparició dels nombrosos estudis d'àmbit local són conseqüència de la democratització i la descentralització del poder polític, manifestació de grans dèficits d'informació i coneixement del moment juvenil actual i expressió que el sector juvenil és protagonista primer en la tragicomèdia de la crisi econòmica i cultural dels anys vuitanta.

Un cop fets els primers estudis, emprant generalment la tècnica del sondeig d'opinió, sembla que s'ha entrat en una fase de balanç o valoració del que s'ha aconseguit, centrant-se la qüestió en l'ús de les tècniques d'investigació. Quins són els instruments més idonis per a l'estudi de la joventut? El debat tot just ha començat, ha avançat poc i, segons com, pot caure en un carrer sense sortida amb una picabaralla entre partidaris de tècniques quantitatives i partidaris de tècniques qualitatives. En qualsevol cas aquesta és una vella discussió encara no tancada i tampoc no circumscrita a la sociologia de la joventut.³

La discussió sobre la selecció i l'ús de les tècniques d'investigació no esgota, ni de bon tros, el debat sobre la recerca sociològica de la població juvenil. La caducitat dels marcs teòrics de bon ús fa vint anys ha deixat ben orfes els estudiosos de la joventut; el problema no és només com aproximar-se a l'objecte (joventut), sinó la mateixa delimitació de l'objecte.

En les activitats de recerca i els debats sobre qüestions de joventut a Catalunya en els darrers cinc anys hi ha present, encara que amagada, una preocupació constant en l'ús del terme joventut. Aquesta preocupació és palpable en la reflexió feta per uns quants autors en el llibre *La joventut a la Catalunya dels vuitanta*,⁴ on cada un fa referència a la dificultat de precisar què significa «ser jove». Evidentment no és pas un problema específic dels sociòlegs catalans; el mateix Bourdieu, calcant els filòsofs nominalistes, encapçala un treball seu amb el següent epígraf: «La joventut no és més que una paraula.» Que aquesta preocupació traspassa l'Ebre i els Pirineus

2. S. Cardús i J. Estruch, *Les enquestes a la Joventut de Catalunya*, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1984, p. 158.

3. S. Cardús i J. Estruch, *Les enquestes a la Joventut de Catalunya*, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1984. J. Casal, J. Funes i M. Planelles, *De la Raó al Deliri*, a «Papers de Joventut», núm. 24 (1984), Barcelona.

4. J. Funes i altres, *La joventut a la Catalunya dels 80*, Diputació de Barcelona, 1983.

ho veiem en L. Garrido⁵ quan sintetitza la polisèmia del terme joventut en quinze accepcions distintes.

Aquesta inseguretat en l'ús del terme joventut no és pas característica nova d'ara i atribuïble (no podia ser d'altra manera!) a la crisi dels vuitanta. Els esforços per acotar el terme ja vénen de lluny. Mentre s'encunyava el concepte de nova generació, l'empirisme reforçava el concepte de grup d'edats; per embolicar la troça, els moviments radicals dels anys seixanta porten alguns a definir joventut com a nova classe ascendent.⁶ Sigui com sigui, actualment l'ús del terme «joventut» no és gens homogeneïtzat. En part per l'oblit constant de la seva dimensió històrica;⁷ en part per l'ús implícit d'accepcions descontextualitzades i residuals no ajustades al moment històric actual; en part pel desajustament entre el valor social de ser jove i l'acotament poblacional o demogràfic; en part —i sobretot— perquè implica homogeneïtzar allò que de fet és internament diferent.

La temptació de referir-se a la joventut de forma globalitzant ens ve de lluny; els escrits que giren entorn dels temes del conflicte generacional, de la revolta juvenil, de la contracultura i de la cultura juvenil en són bona mostra. Però no només des d'aquesta perspectiva, sinó que aquest tractament globalitzat també es dona en el mateix acotament estadístic de la joventut com a cohort d'edats; la disquisició sobre si la joventut s'inicia als catorze o als setze anys i s'acaba als vint-i-un, vint-i-cinc o trenta anys és tan llarga com estèril. En ambdós casos es corre el risc de perdre la noció del «ser jove» com a transició i de presentar el concepte com una agregació trambada i magnàmica d'individus tallats pel mateix patró. «El terme joventut fa pensar —diu B. Schwartz— en una homogeneïtat que en absolut no es dona en la realitat; habitualment la diferència existent entre joves estudiants, treballadors o parats és més gran que la que pugui haver-hi entre joves treballadors o estudiants de batxillerat i llurs pares.»⁸ L'asseveració de B. Schwartz és segurament i intencionadament exagerada, però denota ben clar la necessitat d'estudiar (i no ignorar) els processos diferenciats i diferenciadors en el període de transició al món dels adults. Pertoca, doncs, abandonar tractaments de caràcter atemporal i descontextualitzats, ignorant el «ser jove» com a cicle vital, com proposa Ch. Murray, allunyant-se del paradigma que observa la joventut com a categoria homogènia i conside-

5. L. Garrido, *Notas sobre adolescencia y sociología*, a «De Juventud», 4 (1980), Madrid, pp. 99-109.

6. G. Mendel, *El manifiesto de la educación*, XXI, Mèxic, 1975. T. Roszak, *El nacimiento de una contracultura*, Kairós, 1972.

7. L. Rosenmayr, *Youth and Society*, «Current Sociology», 27 (1979).

8. B. Schwartz, *La inserción social y profesional de los jóvenes*, trad. «De Juventud», 14 (1984), p. 62.

rant amb escepticisme nocions com «cultura juvenil», que a part de vagues pretenen abastar-ho tot.⁹

En aquest sentit, doncs, em sembla oportú apuntar quatre qüestions que considero bàsiques per a arrancar alguns —no tots!— dels pals que traven les rodes de la sociologia de la joventut: *a)* sobre les fronteres socials del «ser jove»; *b)* sobre joventut com a transició al món dels adults; *c)* sobre la concreció espacial de la transició; i *d)* sobre el concepte de circuit.

1. SOBRE LES FRONTERES SOCIALS DEL «SER JOVE»

La sociologia empírica s'ha quedat curta en la tasca d'acotament del concepte de joventut; mantenir a ultrança un criteri d'edats és ben clar que implica distorsionar la realitat social forçant-la vanament, en part per l'atemporalitat del planteig, com ja han criticat molts,¹⁰ en part pel mecanisme que implica.

La utilització d'indicadors de caràcter psicològic, però, tampoc no ha donat els seus fruits en aquest terreny. La mateixa psicologia evolutiva, tan avesada a detallar i perioditzar les fases d'evolució i creixement en la infància, globalitza el seu discurs en parlar de l'adolescència i molt més encara quan es tracta d'enfocar la qüestió del pas a la societat adulta;¹¹ el llenguatge es fa inconcret i lax: equilibri psíquic, maduresa afectiva, identitat personal, etc. Si en base a aquests criteris cal destriar les fronteres socials del «ser jove», hom es troba amb un embolic: com mesurar estadísticament els indicadors?, com destriar joves madurs i joves immadurs?, com fer amb adults amb problemes d'identitat personal?

La utilització d'indicadors de caràcter sociològic tampoc no és exempta de problemes. S'ha plantejat, davant els problemes actuals de la inserció professional del jove (atur de primera ocupació) i l'allargament de l'escolarització, la construcció del concepte «adolescència forçosa».¹² El pas a la vida activa, però, no és indicador prou vàlid i discriminatori. Certament les dificultats en el pas a la vida activa estan provocant un eixamplament en l'edat de «ser jove», però no tant per la inserció professional en si,

9. Ch. Murray, *La investigación sobre la juventud en los años 1980*, a «Perspectivas»-UNESCO, 2 (1984), p. 222.

10. L. Rosenmayr, *Youth and Society*, «Current Sociology», 27 (1979).

11. Vegeu l'ús continuat que fan d'E. Erikson S. Cardús i J. Estruch, *op. cit.*, pp. 23-34.

12. A. Moncada, *La adolescencia forzada*, Dopesa, Barcelona, 1979.

sinó per l'allargament que comporta quant a la dependència de la família paterna. Certament, qualificar el jove treballador de disset o divuit anys com a «adult prematur» desdiu de la realitat social.

Millor resultat promet, aquest és el meu parer, la utilització de les taxes de nupcialitat i primera fecunditat com a indicadors discriminatoris. El que conceptualitza el «ser jove» no és un plec de valors, atributs, característiques, estils de vida i maneres de fer que atribuïm a un grup de població concret; el que conceptualitza el «ser jove» és el pas o la transició de la pubertat a la vida adulta. I el que determina el «ser adult» no passa per l'assumpció de determinats estadis o qualitats mentals o psíquiques, sinó per l'assumpció de nous *rols* socials específics encomanats socialment. Sostinc que aquests *rols* socials nous i específics encomanats es concreten o conflueixen en la institucionalització (oficial o no) dels nous nuclis familiars i en les relacions paterno-filials noves. Mitjançant la nupcialitat i la fecunditat primera la societat realitza un veritable etiquetatge d'«adulesa», etiquetatge que a la llarga (o a la curta moltes vegades) implica un canvi de conducta i de relació.

El fet de la nupcialitat porta un canvi relacional que a curt termini altera l'antic posicionament social de l'individu respecte a la pròpia família paterna i respecte al grup d'iguals; aquest canvi és ja iniciat, segons com, en la fase prèvia de concentració de l'afectivitat al voltant de la parella, però reforçat de forma definitiva quan es configura un nou espai privat. De no tenir espai propi¹³ a tenir espai privat; vet aquí la distància. Tant o més significatiu és, però, el pas a la fecunditat primera, on «la transformació de relacions i actituds s'accelera de forma definitiva; les característiques que conformen el jove respecte a la família paterna s'alteren significativament: es passa a una situació nova de dependència familiar en detriment de les relacions de caràcter grupal, hi ha una certa reafectivitat familiar respecte a la família paterna, es transforma el mateix consum del temps lliure, cada cop més abocat a un consum de tipus familiar; en definitiva, hi ha una aproximació afectiva al món dels adults tant pel que fa a relacions personals com a actituds de responsabilitat laboral i familiar».¹⁴

Certament, mantenir com a plausible aquesta hipòtesi implica un plec de matisacions que no poden tenir lloc en aquest paper: tal és el cas del retardament de la nupcialitat davant les dificultats de la inserció professional del jove i, per tant, de l'accés a l'habitatge propi, dificultats aquestes

13. L'espai familiar per al jove es converteix en espai no propi a partir del predomini del grup d'iguals en les seves relacions.

14. J. Casal, «Aspectes demogràfics i socials de la Joventut a Catalunya», a *La Joventut a la Catalunya dels 80*, p. 14.

que resituen la qüestió de l'adolescència forçada o la permanència en la família paterna; tal és el cas —minoritari, però— de l'evolució de la taxa de solteria; tal és el cas —minoritari també, i per raons òbvies— de la independència prematura respecte a la llar paterna; tal és el cas del retardament de la primera fecunditat en determinats sectors socials, etc.

2. SOBRE «JOVENTUT» COM A TRANSICIÓ AL MÓN DELS ADULTS

D'ésser vàlida o sostenible la hipòtesi anterior, la qüestió de la quantificació estadística de la joventut com a grup demogràfic o grup de referència queda solventada, evitant la identificació forçada a una cohort d'edats. Però aquest no és, evidentment, ni l'únic objectiu ni tampoc el més important.

La conceptualització de «joventut» com a transició de la pubertat al món dels adults, de la pubertat a l'assumpció dels rols socials encomanats socialment en la nupcialitat i la fecunditat primera, ofereix un doble avantatge. Permet mantenir en relleu el fenomen de la diferenciació interna de la població juvenil i evitar els plantejaments de caràcter global als quals s'ha fet referència anteriorment; evita el perill d'etiquetar o atribuir a la «joventut» allò que només és atribuïble sectorialment.

Un plantejament de la joventut com a procés o transició permet, en segon lloc, un tractament temporal i àdhuc biogràfic del «ser jove». Un tractament així hauria evitat, o hauria matisat degudament, els enfocaments de Roszak, Mendel i d'altres en definir els moviments juvenils com a revolució i la joventut com a nova classe. Un plantejament així, avui dia, pot evitar, o matisar degudament, els enfocaments que identifiquen joves i marginalitat, joventut i nova classe ociosa.

En emprar el terme transició estem incorporant al discurs els conceptes de procés, transformació, temporalitat. Es vol significar, en primer lloc, que la realitat juvenil és determinada per processos de transició tanmateix desiguals: d'aquí que comparar realitats juvenils de països molt distints sigui poc viable i difícilment gratificador. En segon lloc, es vol significar que dintre un mateix país hi ha diversitat de processos de transició; no tots se sotmeten als mateixos mecanismes unidireccionalment. En tercer lloc, es vol significar que l'element biogràfic compleix un paper clau; durant el trànsit hi ha moments i estadis diversos que impliquen vivències socials diferents.

Comunament, en estudiar la població juvenil es fa un tall d'edats per

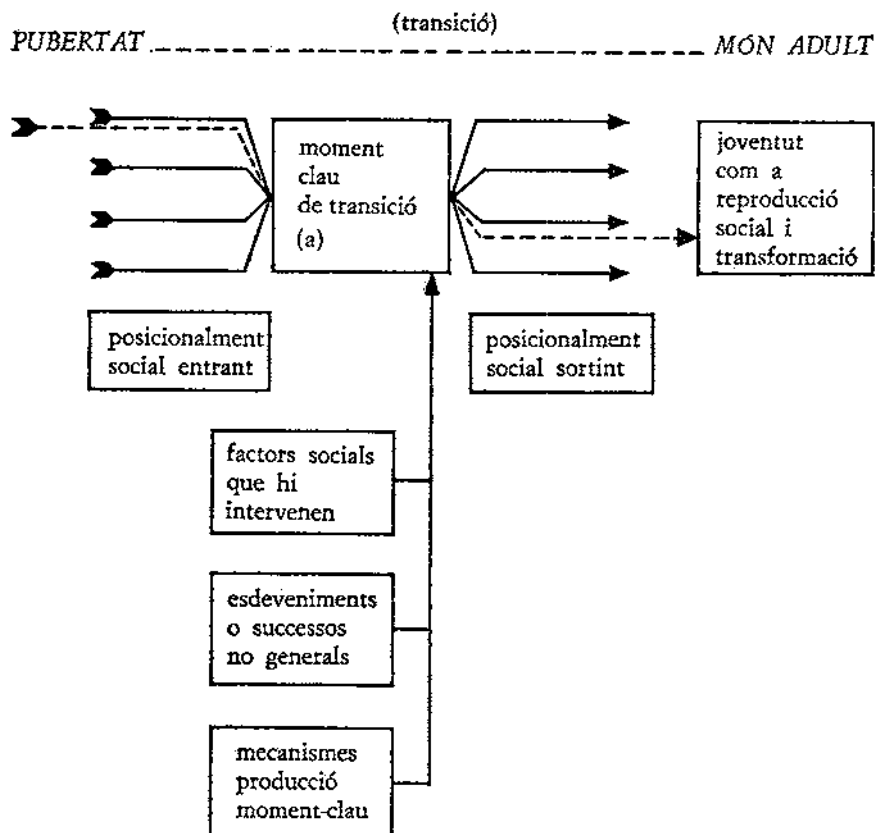
captar la diversitat de posicions socials; sovint aquest tall es fa en base a tres seccions d'edats: l'adolescència, el jove com a tal (17-21 anys) i el jove-adult (21-25 anys). Aquest tall no és del tot injustificat. Què fa que entre els quinze i els vint-i-cinc anys hi hagi tals distàncies? S'ha d'entendre que el que determina les distàncies rau en les fases diferents en el procés de transició: el moment i el lloc que s'ocupa en aquest procés d'inserció al món dels adults és el que determina en bona part «les maneres socials de ser jove».

El temps de transició de la pubertat a la vida adulta en la biografia del jove pot definir-se com a procés, però mai com a procés lineal. No es tracta que el jove disposi d'uns vuit o deu anys de canvi gradual i continuat, d'una metamorfosi lenta i progressiva. Hi ha uns moments-clau que són determinants en la biografia del jove, i que són significatius en tant que la resolució d'aquests moments, el tipus de resolució, implica un canvi de posició social en la seva realitat.

Els moments cabdals en el procés cap a la vida adulta no són pas numèricament molts. Els més rellevants potser són els següents: *a)* el pas de l'escola primària a l'ensenyament mitjà (o a la no-escola); *b)* el procés d'inserció laboral o el pas a la vida activa; *c)* l'adquisició d'*statuts* de llibertat familiar en l'ús del temps lliure i en les relacions amb el grup d'iguals; *d)* la dependència afectiva en les relacions de parella; *e)* la nupcialitat i la fecunditat primera.

Paral·lelament als moments de transició hi ha un plec d'esdeveniments que no afecten la població juvenil en el seu conjunt, sinó un sector o sectors determinats o bé individus aïlladament; són esdeveniments igualment significants en el procés de transició de l'individu i mereixedors d'estudi. En aquest cas la llista és més inabastable: el servei militar, el pas al consum habitual d'estimulants o drogues, l'atur de segona ocupació, l'inici d'activitats delictives o paradelictives, etcètera.

Aquests moments-clau en la transició i aquest plec d'esdeveniments o successos atenyen el conjunt de la població juvenil, però a temps desigual, desigualment i amb resultats finals també desiguals. L'anàlisi d'aquests moments-clau i dels esdeveniments o successos significants és una de les tasques bàsiques de la sociologia de la joventut. L'esquema, per simple, no deixa de ser complex: *a)* posicions socials de la població entrant; *b)* mecanismes i factors que intervenen en el moment-clau de la transició i/o en successos o esdeveniments significants; *c)* posicions socials de la població sortint (vegeu l'esquema).

3. SOBRE LA CONCRECIÓ ESPACIAL DE LA TRANSICIÓ

El planteig presentat en l'apartat anterior ofereix l'avantatge d'incorporar a la sociologia de la joventut els aspectes de temporalitat i procés de canvi en la transició al món dels adults. Els moments-clau i els successos significants als quals es fa esment tenen, però, una concreció espacial. Tota acció juvenil té lloc, es realitza, en espais o àmbits espacials definits: l'espai familiar, l'espai d'ensenyament, l'espai laboral, l'espai d'acció col·lectiu-institucional, l'espai de consum d'oci.

Cada un d'aquests àmbits defineix el lloc de la pràctica juvenil, el lloc on es cou la xarxa múltiple de relacions socials que intervenen en els mo-

ments de transició. La concreció dels temps de transició en els espais o àmbits d'acció juvenil té una doble importància: a nivell sociològic i a nivell polític.

L'avantatge a nivell metodològic radica en la necessitat d'arrelament dels moments de transició i els esdeveniments en un medi concret i determinat, per a poder explicar-ne els resultats desiguals. L'esquema proposat en l'apartat anterior és tanmateix un planteig de caràcter transversal basat en un encadenament de passes per a la transició a partir de posicions socials d'entrada i de sortida. En aquest cas es tracta de completar l'esquema en el seu sentit vertical, per tal de donar explicacions pertinents i convincents a les posicions d'entrada i de sortida.

Un exemple pot clarificar el que es vol dir. En el cas del tema de la inserció professional del jove, la qüestió no pot plantejar-se purament i exclusivament a partir d'una anàlisi de les traves actuals d'accés al sistema productiu (atur de primera ocupació, per exemple) i dels vincles entre aquest i el sistema escolar. La posició d'entrada a l'accés al mercat de treball està ben clarament esbiaixada per l'espai familiar: la pertinença social a una família pagesa, a una família obrera marcada per l'atur o a una família amb negoci propi —posem per cas— fa que els mecanismes d'accés a la inserció professional del jove siguin diferents i els resultats finals també igualment diversos. Igualment podríem predicar el mateix pel que fa a la pertinença a àmbits educatius desiguals, etcètera.

Pel que fa a l'accés a l'habitatge propi i a la nupcialitat, com a segon exemple, la qüestió no pot plantejar-se purament i exclusivament a partir d'una anàlisi dels preus-llindar de l'habitatge en relació a la taxa d'atur juvenil o de les retribucions salarials, i menys encara predicant la tendència del retardament de la nupcialitat al conjunt de la població juvenil. Un tema com aquest ha de ser garbellat a partir dels espais familiar i laboral, a fi de posar en clar que l'accés a l'habitatge i a la nupcialitat es realitza diferentment segons sectors juvenils.

Per últim, i també a tall d'exemple, l'anàlisi d'un succés o esdeveniment significant com és el de l'accés al consum de drogues o estimulants no pot fer-se purament i exclusivament a partir de presentar la «marginalitat» i «el dret a la diferència» com a models de construcció juvenil. Un tema com aquest ha de ser garbellat també a partir de l'espai familiar, de l'espai d'acció colectivo-institucional, i de l'espai de consum d'oci. Ni tots es droguen, ni tots els qui es droguen es droguen de la mateixa manera. I l'explicació d'aquest fet només es pot fer en base a la consideració de la diversitat posicional del jove dintre de cada un dels àmbits o espais.

L'entrada de la dimensió espacial en l'anàlisi dels processos de transició a la vida adulta és, doncs, un imperatiu metodològic per a la sociologia

de la joventut, i el millor antídote per a evitar els plantejaments globalitzants (i, per tant, falsament homogeneïtzadors) als quals es feia referència més amunt.

La concreció dels temps de transició en els espais o àmbits d'acció juvenil té un segon avantatge de caràcter polític: els espais defineixen els llocs i el camp de la pràctica juvenil, i per tant defineixen el camp de la pràctica política sobre la població juvenil. Les grans declaracions de principis i de bona voluntat no són res si no aconsegueixen una traducció amb mesures concretes d'intervenció directa en el més petit i anònim dels municipis. En aquest cas es tracta, doncs, d'una veritable concreció territorial d'aquests àmbits de la pràctica juvenil.

En algun indret s'ha pogut llegir que a Catalunya no calen estudis d'àmbit local.¹⁵ Tot al contrari. Precisament les dues característiques més notables de la política de transició dels joves al món dels adults són, d'una banda, l'absència d'una política integral (disgregada i parcialitzada en múltiples àrees de decisió política) i en segon lloc el desarrelament territorial. En aquest sentit és suficient el record que es fa des de l'avaluació del projecte Escola-Treball de la CEE quan es recalca la necessitat de vehicular en medis territorials definits i concrets polítics integrals. En base a això el mètode investigació-experimentació-difusió és cridat a convertir-se en protagonista precisament dintre les comunitats locals.

4. SOBRE EL CONCEPTE DE CIRCUIT

L'esquema proposat disposa d'un eix transversal (la consideració dels moments-clau de transició) i d'un eix vertical (la consideració dels espais territorials de la pràctica juvenil). Hi ha un tercer element a considerar: el jove com a producte final del procés de transició, l'individu en el final del seu circuit en la transició; en definitiva, la transició al món dels adults des de la perspectiva de la reproducció social i de la transformació social del sistema. Aquest aspecte ha estat suficientment estudiat en altres indrets,¹⁶ però enguany pot recuperar camp davant la tendència vers l'ús de la història de vida com a recurs tècnic en els estudis de la joventut.

Abandonades les perspectives globalitzants més pròpies de fa vint anys, i davant l'evidència d'un gran fraccionament social entre la joventut, alguns

15. S. Cardús i J. Estruch, *op. cit.*, p. 158.

16. L. Rosenmayr, *La juventud como factor de cambio social*, a «Revista del Instituto de la Juventud», 47 (1973), pp. 47-76.

han intentat fer una aproximació a una tipologia de joves, o joves-tipus, que pugui aclarir el moment actual de fragmentació. L'únic intent conegut a Catalunya¹⁷ no deixa de ser una interminable lletania de grups de joves catalogats a partir de criteris no unificats i poc homogenis.

La construcció d'una tipologia de joves porta inherent un problema insoluble: com encaixonar en diferents calaixos i de forma estanca una població subjecta constantment a un procés de canvi? Com etiquetar igualment dos joves que estan subjectes a dos moments diferents de transició? Quins són els criteris bàsics per a establir categories i atributs diversos? Sense haver resolt aquests interrogants, és ben difícil esmerçar-se en la construcció de tipologies que reflecteixin les diferents maneres de «ser jove». Entenc que en les circumstàncies actuals es configuren dos camins (complementaris) que poden ser gratificadors: l'anàlisi dels centres de producció d'imatge del món juvenil, i l'estudi dels circuits o currículums en el procés de transició.¹⁸

Bona part de les reflexions sobre la joventut parteixen de l'anàlisi de la construcció de l'univers simbòlic de l'adolescència. En aquest cas es proposa un procediment a la inversa: una anàlisi a partir del període d'oclusió juvenil (o pas a la vida adulta) de caire retrospectiu. L'objectiu consisteix a aprofundir en el tema de la transició a la societat d'adults com a sistema de reproducció social i com a sistema de canvi o transformació. El mètode consisteix en l'anàlisi dels circuits seguits en el procés de transició per part de la població «recentment adulta».

En base a aquest plantejament, l'esquema general proposat ofereix tres formes d'acostament a la realitat juvenil: una, de tall transversal, en l'anàlisi dels moments-clau en el procés de transició i en l'anàlisi dels successos significants; una altra, de tall vertical, en l'anàlisi dels espais d'acció juvenil i de medis territorials on s'executen; una darrera, de tall retrospectiu, que a partir de la diversitat de la transició com a producte final analitza les passes seguides en cada un dels processos de socialització, desxifrant-ne els aspectes diversificadors.

Aquest tercer camí ofereix una veritable alternativa a la qüestió de les tipologies en la sociologia de la joventut. Abandonada, per inviable, la via d'establir compartiments estancs on classificar i catalogar les possibles classes de joves o maneres de «ser jove», l'anàlisi retrospectiva dels currículums permet destriar, per un procés d'acumulació d'experiències i casos, els di-

17. Diversos autors, *Joves entre els joves*, Claret, Barcelona, 1982.

18. L'anàlisi dels centres de producció d'imatge del món juvenil és una qüestió clau per a l'anàlisi dels processos de transició, però no se'n fa referència explícita en aquest article, ja que exigeix un tractament extens i particular.

ferents circuits que la societat estableix en el procés de socialització del jove en la seva transició al món dels adults (vegeu en l'esquema la línia segmentada, que significa un circuit en el procés de socialització).

Un segon avantatge d'aquesta via radica en els bons fruits que pot donar pel que fa a l'estudi d'algunes de les pràctiques juvenils de caràcter particularista (per exemple, joves delinqüents, heroïnòmans, etc.), en el sentit que l'anàlisi dels currículums en qüestió pot desxifrar els codis que imperen en tals circuits en la transició, pot posar en clar els factors de risc i, per tant, pot esdevenir una bona eina en el tractament preventiu d'aquests fenòmens.